

ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Η ΔΥΣΧΕΡΕΙΑ

ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ACADEMICS¹

Loïc Wacquant*

Περισσότερο απ' ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη προηγμένη χώρα, η ορολογία που αναφέρεται στους διανοούμενους στην Αμερική είναι σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα υποτιμητική. Αφθονούν οι αφοριστικοί, ειρωνικοί ή προσβλητικοί όροι (βλ. γλωσσάρι). Κατά τη διάρκεια της περασμένης δεκαετίας, ο αντίρροκος αντι-διανοουμενισμός, που αποτελεί και ένα από τα διακριτικά χαρακτηριστικά της εθνικής κουλτούρας², έχει γίνει ακόμη πιο αιχμηρός. Δεν υπάρχει προεκλογική εκστρατεία κατά την οποία κάποιος υποψήφιος να μη βρει την ευκαιρία να στηλιτεύσει την «ελίτ του πνεύματος», να καυτηριάσει τους «Καθηγητές Απάτη» ή να καταγγείλει τις υποτιθέμενες «παρεκτροπές» του τάδε καλλιτέχνη του οποίου το έργο αποτελεί ενδεχομένως απειλή για τον κοινωνικό ιστό. Προσφάτως, είδαμε ακόμα και να καταδικάζεται με συνοπτικές διαδικασίες μια πρόταση κοινωνικής παρέμβασης με μοναδικό επιχείρημα ότι έμοιαζε «βγαλμένη απ' ευθείας από έναν πανεπιστημιακό τομέα κοινωνιολογίας». Αυτή η μεταδοτικότητα του μίσους προς τη λογική στη σύγχρονη Αμερική στηρίζεται σε τρεις αιτίες.

Δολάριο και πεδίο εξουσίας

Η πρώτη είναι η περισσότερο παρὰ ποτέ επιβεβαιωμένη υπεροχή του οικονομικού κεφαλαίου έναντι του πολιτιστικού κεφαλαίου στο πεδίο εξουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε λίγες σύγχρονες κοινωνίες οι κανόνες του κοινωνικού ανταγωνισμού και οι δρόμοι που οδηγούν στην εξουσία ευνοούν τόσο το πορτοφόλι εις βάρος της πένας και τοποθετούν τόσο ανενδοίαστα τις μεγάλες επιχειρήσεις πάνω από τις μεγάλες ιδέες. Η ηγεμονία των κατεχόντων είναι κυριολεκτικώς αμέριστη τη στιγμή που το πρότυπο της αγοράς επιβάλλεται στο σύνολο των ανθρώπων δραστηριοτήτων και αναγκών, από την τέχνη ως την υγεία περνώντας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τις εκδόσεις και την εκπαίδευση, και εμφανίζεται εξυψωμένο σε επίπεδο συλλογικού ιδεώδους ακόμα και στις ανώτερες σφαίρες ενός Κράτους το οποίο ενθαρρύνεται από τον αρχηγό του να μετατραπεί σε χυδαία επιχείρηση παροχής υπηρεσιών στους φορολογουμένους³. Δεν υπάρχει κανείς, ακόμη και στο πολιτικό πεδίο των Ηνωμένων Πολιτειών, που να μην απειλείται ακόμη και η ίδια του η ύπαρξη στο βαθμό που τα οικονομικά συμφέροντα ροκανίζουν και τη λίγη αυτο-

νομία που του έχει απομείνει. Όταν το κόστος συμμετοχής στον «προκαταρκτικό γύρο» για το προεδρικό χρίσμα ξεπερνά τα δώδεκα εκατομμύρια δολάρια, όταν τα μεγάλα λόμπυ αγοράζουν αιτωρητή, ενώπιον και εν γνώσει όλων, νόμους κοιμμένους και ραμμένους στα μέτρα τους ως πλούσιοι καταναλωτές μέσα σ' ένα είδος νομοθετικού πολυκαταστήματος, όταν οι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί προέρχονται κατευθείαν από τα διοικητικά συμβούλια των τραπεζών και των άλλων πολυεθνικών επιχειρήσεων, τι μένει από την υποτιθέμενη αξίωση να υπηρετηθεί το κοινό καλό⁴; Οι δυνάμεις του χρήματος εμπαίζουν τις δυνάμεις της πολιτικής αρετής με μια άνεση και μια αλαζονεία που ερμηνεύουν καλύτερα απ' όλες τις πολιτειολογικές διατριβές γιατί λιγότεροι από ένας στους δύο Αμερικανούς κάνει τον κόπο να προσέλθει στις κάλπες, και ένας στους επτά μεταξὺ των φτωχότερων τάξεων, καταλήγοντας έτσι στην de facto επανεγκαθίδρυση της τιμοκρατικής ψηφοφορίας. Χωρίς να υπολογίσουμε ότι, μεταξύ εκείνων που δεν έχουν ακόμη αποξενωθεί από το εκλογικό σύστημα, η κύρια μορφή συμμετοχής, η ατομική χρηματική προσφορά, ενδυναμώνει τον ασυνεχή, ιδιωτικό και άνισο χαρακτήρα της πολιτικής δράσης και τον κυνισμό που διαποτίζει τη σφαίρα της δημόσιας ζωής⁵.

Μία κατακερματισμένη εξέγερση

Κατά δεύτερο λόγο, οι διανοούμενοι που επιθυμούν να συνεισφέρουν στη δημόσια δράση και αντιπαράθεση υφίστανται το βαρύτατο μειονέκτημα του κατακερματισμού των οργανωτικών οχημάτων που θα τους επέτρεπαν να αποκτήσουν τέτοια εξουσία. Στην πολύχρονη απουσία αριστερών κομμάτων και στη συγγενή αδυναμία των συνδικάτων προστίθεται ο κατακερματισμός (εθνικός, σεξουαλικός, γεωγραφικός και γραφειοκρατικός) των

πολιτιστικών κινήματων της αντιπολίτευσης που οδηγεί το καθένα να προσπαθεί κατά πρώτον να προβάλει τη δική του διαμαρτυρία, έτοιμο να φιλονικήσει κατ' αρχάς για να παραμερίσει τις διαμαρτυρίες των άλλων ώστε να προσελκύσει για τον εαυτό του τη δημόσια εύνοια. Αποδυναμωμένοι και αποπροσανατολισμένοι από το νεο-συντηρητικό Blitzkrieg, φεμινίστριες, στρατευμένοι μαύροι, λατινο-αμερικάνοι και ασιάτες, συνδικαλιστές, υπερασπιστές των παιδιών ή των αστέγων, φοιτητές και δημόσιοι υπάλληλοι, αγωνιστές για τα δικαιώματα των εγκαταλειμμένων ή ανύπαντρων μητέρων ή των μεταναστών, ακτιβιστές ομοφυλόφιλοι, όλοι κινητοποιούνται στη γωνία τους σύμφωνα με τη στρατηγική και τους στόχους τους χωρίς να νοιάζονται ούτε για τις διαπλοκές ούτε για τη συνολική συνοχή των γραμμών δράσης τους⁶. Ο άτακτος στρατός των κοινωνικών κινήματων που κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 είχαν συγκλονίσει εκ θεμελίων την αμερικανική κοινωνιοφυλετική τάξη, συρρικνώνεται σήμερα σε μια διεσπαρμένη ομάδα ελεύθερων σκοπευτών που

απειλούν μόνο τους εαυτούς τους, όταν δεν χρησιμεύουν ως δικαιολογία για τα παραληρήματα της ιδεολογίας της ασφάλειας και της οικογενειοκρατίας, την οποία περιθάλπουν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το πολιτικό κατεστημένο.

Think tanks: ο ανώφελος διανοούμενος

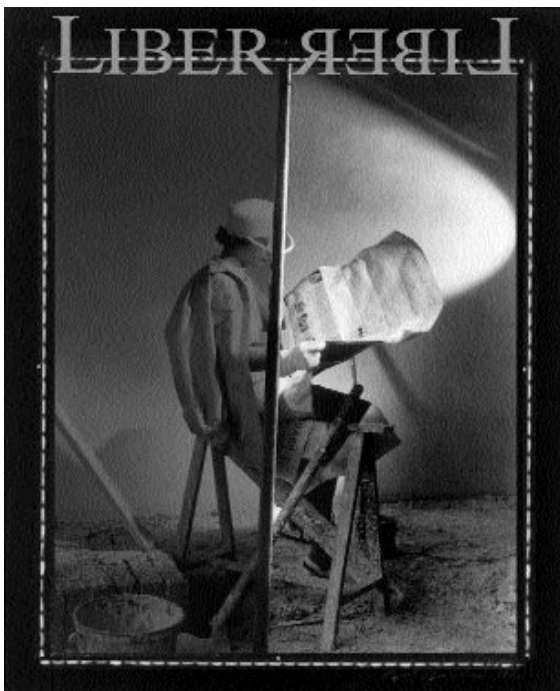
Οι αμερικανοί διανοούμενοι όχι μόνο στερούνται αποτελεσματικών προοπτικών και εφεδριών στο πλαίσιο της «αστικής κοινωνίας» και του πολιτικού πεδίου, αλλά οφείλουν επιπλέον να αντιμετωπίσουν τον αθέμιτο ανταγωνισμό –παράγωγο του dumping intellectuel– των ερευνητικών και συμβουλευτικών ινστιτούτων δημόσιας πολιτικής, τα οποία έχουν αποκτήσει έναν προεξάρχοντα ρόλο στην εθνική αντιπαράθεση ιδεών κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών⁷. Καμιά ανάγκη για ανεξάρτητους στοχαστές όταν οι εκατό περίπου think tanks που ευημερούν στην Ουάσινγκτον παράγουν επί παραγγελία αυτά τα λειασμένα σοφά (ελλείψει επιστημονικών) συμπλήματα, αυτά τα ογκώδη τεχνικά ντοκουμέντα (κατά προτίμηση με αριθμητικά στοιχεία), αυτές τις άγονες «αξιολογικές αναφορές», φτιαγμένα όλα με σκοπό να ενισχύσουν τις αποδεκτές ιδέες της εποχής και να προσφέρουν ένα επίχρισμα ορθολογισμού και ουδετερότητας σε μέτρα που έχουν αποφασιστεί με εντελώς διαφορετικά κριτήρια. Οι νέοι σύμβουλοι του Ηγεμόνα, μισθωτοί του Ινστιτούτου Μανχάταν και του Ιδρύματος Χέριτατζ, κατέχουν όλα τα εξωτερικά γνωρίσματα –τις συνήθειες, τη γλώσσα και τους τίτλους– του πανεπιστημιακού, τους λείπει όμως το κύριο χαρακτηριστικό που καθιστά (ή καθιστούσε) αυτόν τον τελευταίο αναπρεπτικό: η ικανότητα να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις και η βούληση να αναζητά τις απαντήσεις τους σε καθεστώς πλήρους ελευθερίας, όπου κι αν οδηγεί αυτό. Στο εξής, τα think tanks (και οι σχολές του public policy, οι οποίες αποτελούν τον μιάντα μεταβίβασής τους στα πλαίσια του ακαδημαϊκού θεσμού) βρίσκονται εδώ και αργυπνούν για να προστατεύουν την κυρίαρχη τάξη των Ηνωμένων Πολιτειών από τα αυθάδη ερωτηματικά του κριτικού λόγου.

Ουδετερότητα και αναδίπλωση των ακαδημαϊκών

Τρίτη αιτία της έκρηξης του αντι-διανοουμενισμού στην Αμερική, ενδογενής αυτή τη φορά στους κύκλους των

διανοουμένων: η νοσηρή αναδίπλωση του πανεπιστημιακού μικρόκοσμου στον εαυτό του, οι παλατιανές (μικρο)αντιδικίες του, οι εσωτερικές αντιπαραθέσεις του, των οποίων ο θόρυβος και η μανία χαρακτηρίζονται από απόλυτη ανακολουθία (με όλες τις σημασίες του όρου). Αυτή η αναδιπλωτική κίνηση παίρνει σήμερα δύο μορφές, μία οικεία, και μία πιο καινούργια και παράδοξη. Γνωρίζουμε ότι οι αμερικανοί academics έχουν υιοθετήσει ως ρυθμιστικό κανόνα των πρακτικών τους την εικόνα του professional (επαγγελματία) –γιατρού, δικηγόρου ή ειδικού κατόχου μιας ουδέτερης γνώσης που περιορίζεται στην τεχνική της διάστασης– προτιμώντας τη από την εικόνα του διανοούμενου κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, όπως αποκρυσταλλώθηκε γύρω από την Υπόθεση Ντρέυφους στα τέλη του προηγούμενου αιώνα και προσδιορίστηκε από το ασταθές κράμμα (επιστημονικής ή καλλιτεχνικής) αυτονομίας και (πολιτικής) στράτευσης⁸. Σύμφωνα μ' αυτό το πρότυπο, το μεγαλύτερο μέρος των πα-

νεπιστημιακών στρατιών καταφέρνει με μεγάλη ευκολία να αποποιηθεί κάθε πολιτική και ηθική υποχρέωση επικαλούμενο την επαγγελματική επιταγή της ουδετερότητας, επιταγή στην οποία οι κανόνες της θετικιστικής επιστημολογίας χρησιμεύουν ευχερώς ως φιλοσοφικό φύλλο συκής. Αυτό το πρότυπο έχει πάντα τους αποστάτες του, που τρέφονται από τις παραδόσεις του νεοορθόεξικου εβραϊκού προοδευτισμού και του λαϊκισμού που ενσαρκωνόταν μέχρι χθες στο πρόσωπο του «δημόσιου διανοούμενου». Στις μέρες μας, ο πανεπιστημιακός ριζοσπαστισμός έχει πάρει μια εντελώς διαφορετική μορφή, καθώς η αντίθεση στον επαγγελματία εκφράζεται κυρίως δια της δυσφήμισης του λόγου, της απόρριψης των «θεμελιακών θέσεων» (λόγω ελιτισμού) προς όφελος των «οπτικών γωνιών» (που θεωρούνται πιο δημοκρατικές) και δια της ηχηρής κατάφασης της πρόκρισης των «διασπαρμένων, πολυφωνικών και διαπερατών ταυτοτήτων», που αποκτούν εντούτοις απόλυτη αξία πέραν οποιασδήποτε ιστορικής λογικής. Η επίκληση της τριάδας gender-class-race (της οποίας το δεύτερο στοιχείο τις περισσότερες φορές αποκρύπτεται διακριτικά, μια και είναι ο πιο ισχυρός και διαρκώς ισχυρότερος παράγοντας ανισότητας) και η μακάρια εξύμνηση των «αξιών της ατομικότητας, της διαφοράς, της ετερογένειας, της τοπικότητας και της πολυφωνίας» μπορούν

LIBER

ΣΥΓΧΡΟΝΑ 114 ΘΕΜΑΤΑ

LIBER

ΣΥΓΧΡΟΝΑ 115 ΘΕΜΑΤΑ

έτσι να υποκαταστήσουν την εργασία συλλογικής έρευνας και στοχασμού, με το πρόσχημα ότι η «γνώση» δεν είναι, αν το καλοσκεφτείς, τίποτα περισσότερο από μια παραπλανητική και αυθαίρετη απόρροια της «εξουσίας»⁹.

Πέρα από τις προφανείς διαφορές τους, ο σχολαστικός αυτο-ευνουχισμός των ένθερμων οπαδών της πανεπιστημιακής σύνεσης και αξιοπρέπειας και ο ψευδο-πολιτικός ονειρισμός των οπαδών της νέας αριστερίζουσας ρητορικής των πανεπιστημίων αλληλοεπηρεάζονται και αλληλοενισχύονται. Αδελφοί εχθροί, ο θετικιστής επαγγελματίας και ο μεταμοντέρνος καθηγητής υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον μέσα στην κακοπιστία τους και την κοινωνική τους επιπολαιότητα. Καθένα με τον τρόπο του, αυτά τα δύο τερατολογικά παράγωγα του ιδεώδους διανοούμενου συνεισφέρουν στην απομόνωση και την ανευθυνότητα της πανεπιστημιακής inteligenτίας και, κατά συνέπεια, στην αδιαφορία και την περιφρόνηση με την οποία αυτή αντιμετωπίζεται.

Αιφνιδιασμένοι από την όλο και πιο βίαιη εισβολή της επιταγής του κέρδους στο χώρο του πνεύματος, προσκολλημένοι στις εσωτερικές μικροδιαμάχες τους (θεωρητικές, εθνικές, σεξουαλικές κλπ.), αποκομμένοι από την κοινωνία σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην αντιλαμβάνονται καν το μέγεθος της απομόνωσης τους, ποτέ οι αμερικανοί διανοούμενοι δεν ήταν τόσο ανίσχυροι. Και ποτέ η προοδευτική μερίδα τους δεν είχε τόσο μικρή συνείδηση αυτής της αδυναμίας και των αιτιών της μεταξύ των οποίων και αυτή η έλλειψη συνείδησης. Το πνίξιμο της φωνής τους συγκαταλέγεται χωρίς καμιά αμφιβολία στους παράγοντες που εξηγούν την παράξενη ανάκαμψη του αμερικανικού ιμπεριαλισμού στο πλανητικό πολιτιστικό πεδίο.

Μετάφραση από τα γαλλικά
Έφη Γιαννοπούλου
Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών
Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης

* Ο Loïc Wacquant διδάσκει στο πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια στο Μπέρκλεϊ.

1. Επιθεώρηση *Liber*, τ. 26, Μάρτιος 1996.

2. Όπως έδειξε ο Richard Hofstadter στην κλασική μελέτη του, *Anti-intellectualism in American Life* (Knopf, Νέα Υόρκη, 1963).

3. Βλ. το μπεστ-σέλερ των David Osbourne και Ted Gaebler, *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector* (Plume, Νέα Υόρκη, 1993), το οποίο προβάλλει στην κορυφή του εξωφύλλου του τη θερμή δήλωση του Προέδρου Κλίντον: «Ένα βιβλίο που πρέπει να διαβαστεί από κάθε εκλεγμένο Αμερικανό» διότι «μας δίνει το σχέδιο» που πρέπει να ακολουθήσουμε για να αναμορφώσουμε σε βάθος τη διοίκηση της χώρας. Για μια εγχώρια ισχυρή κριτική αυτής της τάσης, Robert N. Bellah κ. ά., *Habits of the Heart* (University of California Press, Μπέρκλεϊ, 1985, νέα έκδοση 1996).

4. Σχετικά μ' αυτό το θέμα, διαβάστε Dan Clawson, Alan Neustadt και Denise Scott, *Money Talks: Corporate PACS and Political Influence* (Basic Books, Νέα Υόρκη, 1992)· Jeffrey Birnbaum, *The Lobbyists: How Influence Peddlers Work their Way in Washington* (Times Books, Νέα Υόρκη, 1993)· και Kevin Phillips, *The Politics of Rich and Poor: Wealth and the American Electorate in the Reagan Aftermath* (Basic Books, Νέα Υόρκη, 1990).

5. Sydney Verba, Kay Lehman Scholzman και Henry E. Brady, *Voice and Equality* (Harvard University Press, Κέιμπριτζ, 1995).

6. Todd Gitlin, *The Twilight of Common Dreams: Why America is Wracked by Culture* (Metropolitan Books, Νέα Υόρκη, 1995).

7. James A. Smith, *The Idea Brokers: Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite* (The Free Press, Νέα Υόρκη, 1991), και προς μελέτη των θεαματικών προσόδων των οργανικών διανοουμένων της νέας αντιδραστικής τεχνοκρατίας που διευθύνει την οικονομική και κοινωνική πολιτική, Joseph Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and Americas Rightward Turn* (Temple University Press, Φιλαδέλφεια, 1987).

8. Pierre Bourdieu, «The Corporatism of the Universal: The Role of Intellectuals in the Modern World», *Telos*, τ. 81, φθινόπωρο 1989, σσ. 99-110, και Cristophe Charle, *Naissance des «intellectuels»* (Editions de Minuit, Παρίσι, 1990).

9. Μπορεί να διαβάσει κανείς το ειρωνικό, και γι' αυτό το λόγο πολύ χρήσιμο, βιβλίο του Steven Seidman, *The Postmodern Turn: New Perspectives on Social Theory* (Cambridge University Press, Κέιμπριτζ, 1994), από το οποίο είναι παρμένες οι εκφράσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω: παρουσιάζει έναν κατάλογο των ρητορικών εντυπωσιασμών και των ιδεολογικών σκαριφημάτων που αυτοθεωρούνται «μεταμοντέρνα θεωρία» και προ-

σφέρει μια αντιπροσωπευτική επιλογή των κειμένων που αποτελούν τον νέο ακαδημαϊκό κανόνα ενός μέρους της αμερικανικής πανεπιστημιακής αριστεράς (από τα οποία το πιο εντυπωσιακό είναι ότι επικαλείται το έργο του Μισέλ Φουκώ).